

Mechanizmy dyskryminacji

Karty do analizy wydarzeń
i procesów społecznych

RE:MEMORY

multimedialne historie lokalne

Mechanizmy dyskryminacji

Karty do analizy wydarzeń i procesów społecznych

Autorka: Hanna Zielińska

Współpraca merytoryczna: Małgorzata Leszko

Projekt graficzny: Edyta Ołdak

Program realizuje Centrum Edukacji Obywatelskiej. Program wspiera finansowo Fundacja EVZ *Pamięć – Odpowiedzialność – Przyszłość*. Partnerem projektu jest Fundacja Gazety Wyborczej. Niniejszy tekst nie reprezentuje stanowiska Fundacji EVZ. Fundacja EVZ nie ponosi odpowiedzialności za treść powyższego materiału.

Co?

Karty to zbiór 12 infografik z podstawowymi definicjami mechanizmów psychospołecznych, które uruchamiają się w relacjach międzygrupowych: my/oni, stereotyp, uprzedzenie, wykluczenie, dyskryminacja, mowa nienawiści, piramida nienawiści, dehumanizacja, kozioł ofiarny, teoria spiskowa, efekt widza, etnocentryzm. Definicje opracowane zostały w oparciu o słownik pojęć na stronie www.rownosc.info/dictionary/ oraz publikację *Warszawa włącza – materiały warsztatowe*, red. Lena Rogowska-Lewandowska, Hanna Zielińska, Fundacja Kultury Dialogu / Stowarzyszenie Praktyków Kultury, Warszawa 2019.

W jakim celu?

Pracuj z kartami, jeśli chcesz, by osoby w twojej grupie:

- poznały wybrane pojęcia i mechanizmy związane z dyskryminacją;
- głębiej rozumiały wydarzenia oraz procesy historyczne (i współczesne);
- podjęły refleksję nad własnymi przekonaniem i postawami w sytuacjach międzygrupowych.

Kiedy?

Karty pomyślane są jako narzędzie do analizy i interpretacji wydarzeń oraz procesów społecznych pod kątem mechanizmów powstawania uprzedzeń i dyskryminacji.

Szczególnie przydadzą się na lekcji historii lub wiedzy o społeczeństwie do:

- analizy i interpretacji wydarzeń historycznych (dot. relacji grupy większościowej z mniejszościami);
- dyskusji o bieżących wydarzeniach i konfliktach społecznych.

Jak?

- 1 Przed lekcją starannie zapoznaj się z treścią wszystkich kart. Wybierz materiał źródłowy i sprawdź, które karty znajdą zastosowanie do jego interpretacji. Zastanów się, jakie przykłady podasz, jakie dodasz treści uzupełniające (np. gdy omawiasz temat getta ławkowego – jak odniesiesz się do stereotypów Polaków na temat Żydów, co powiesz o antysemityzmie, jak omówisz rolę świadków itd.).

2 Wprowadź nowe narzędzie – objaśnij kontekst i podkreśl, że mechanizmy psychospołeczne dotyczą nas wszystkich, wpływają na nasze relacje i zachowania; w różnych sytuacjach człowiek/grupa może znaleźć się w różnych rolach – uprzywilejowanej, dyskryminowanej, świadka; niektóre mechanizmy są nieuniknione, nad innymi możemy mieć kontrolę. Zapoznaj grupę z kartami (np. opisując mechanizm i prosząc o odgadnięcie nazwy, lub odwrotnie – podając nazwę i prosząc o opis, czego on dotyczy), wyjaśnij, uzupełnij, jeśli pojawią się pytania.

3 Zaproś młodzież do analizy i interpretacji wybranego wydarzenia/procesu historycznego lub współczesnego z pomocą kart. Możesz to zrobić – w zależności od potrzeb i charakteru grupy oraz punktu ciężkości lekcji – na różne sposoby. Co do zasady: zachęć młodzież do identyfikowania obecności zjawisk i mechanizmów podanych na kartach w omawianym zagadnieniu. Karty przydadzą się do krytycznej analizy na wszystkich poziomach opisu wydarzenia:

- Kto? (wskazanie stron wydarzenia/procesu);
- Co? (określenie, czego dotyczyła sytuacja/konflikt/napięcie);
- Jak? (prześledzenie chronologii, sposobów działania, biegu wydarzeń);
- Dlaczego? (rozpoznanie przyczyn, motywacji, źródeł sytuacji);
- Konsekwencje? (wskazanie/próba przewidzenia skutków, odniesienie do następujących później wydarzeń i procesów).

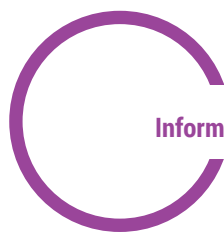
4 Praca z kartami może przyjąć różne formy. Może to być np.:

- Praca indywidualna – uczennice i uczniowie samodzielnie korzystają z kart, by wykonać zadanie (np. by rozpoznać mechanizmy, które wystąpiły w danym procesie historycznym, albo scharakteryzować relacje między dwiema grupami społecznymi).
- Praca w małych grupach – młodzież pracuje z kartami wspólnie, w ramach pary / małej grupy (np. szukając przykładów danego mechanizmu w znanych sobie wydarzeniach historycznych lub dyskutując dobór kart do uzasadnienia przyczyn danego wydarzenia).
- Praca z całą klasą – używasz kart jako pretekstu do dyskusji na forum (np. otwierasz rozmowę o marszach równości, wykorzystując karty „stereotyp”, „uprzedzenie”, „dyskryminacja”, albo rozmawiasz z grupą o „piramidzie nienawiści” na zajęciach o Zagładzie).

- Poruszanie tematu wykluczenia i dyskryminacji w szkole wiąże się z tym, że możesz dotknąć problemu, który ma miejsce w waszej społeczności. Jeżeli podczas lekcji dowiesz się o takich sytuacjach, nie pozostawaj obojętny/obojętna.
- Na odniesienia do osobistych doświadczeń decyduj się jednak tylko wtedy, gdy wiesz, że poziom wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa w grupie jest wysoki.
- Szczególne znaczenie dla rozmowy o zapobieganiu i przeciwdziałaniu dyskryminacji ma karta „efekt widza”. Wykorzystaj ją jako pretekst do rozmowy

o (współ)odpowiedzialności w odniesieniu do reagowania na mowę nienawiści w sieci, żarty oparte na stereotypach, sztucznie narzucane podziały my/oni itd.

Informacje dodatkowe

Karty zawierają podstawowe opisy wybranych mechanizmów. Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej, znaleźć przykłady i bardziej szczegółową charakterystykę opisywanych pojęć i procesów, sięgnij do następujących publikacji:

- Słownik Fundacji Równość.info: <https://rownosc.info/dictionary/>;
- Lena Rogowska, *O dzieleniu i sklejanu*, [w:] *W razie konieczności zbij szybko*, red. taż., Stowarzyszenie Praktyków Kultury, Warszawa 2016: www.praktycy.org/apk/zbijszybke;
- *Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski*, red. Maja Branka, Dominika Cieślikowska, Willa Decjusza, Kraków 2010: <https://rownosc.info/bibliography/publication/edukacja-antydyskryminacyjna-podrecznik-trenerski>;
- Raporty i materiały Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej: <https://tea.org.pl/publikacje/>.